

Z LITERATURY

Z. Schnaider — ATLAS USZKODZEŃ DRZEW I KRZEWÓW POWODOWANYCH PRZEZ OWADY I PAJĘCZAKI. PWN, Warszawa 1976, s. 319, cena 280 zł.

Atlas opracowany przez wybitnego znawcę przedmiotu, prof. dr Zbigniewa Schnaidera, został ładnie i estetycznie wydany. Na 142 białoczarnych tablicach formatu $21,5 \times 30$ cm przedstawione zostały fotografie obrazów żerowania około 830 gatunków owadów i pajęczaków oraz ich różne stadia rozwojowe. Larwy i postacie doskonałe sprawców uszkodzeń, najczęściej spotykane i wykazujące największe znaczenie gospodarcze, zostały przedstawione na dodatkowo opracowanych 14 tablicach barwnych. Autor zestawił uszkodzenia dokonywane na 51 rodzajach drzew i krzewów, z którymi szeroki krąg ludzi zainteresowanych ochroną roślin, a ochroną lasu w szczególności, ma najczęstszy kontakt. Oprócz rodzimych gatunków leśnych i sadowniczych, w atlasie uwzględniono także najczęściej spotykane uszkodzenia dokonywane na niektórych krzewach obcego pochodzenia, jak np. bukszpan, forsycja i śnieguliczka.

W przedmowie autor zwraca uwagę na to, że pomysł opracowania atlasu powstał pod

wpływem potrzeb praktyki. Dotkliwe straty ponoszone w gospodarce leśnej, zadrzewieniowej i sadowniczej wywoływane przez owady zmuszają niejednokrotnie do przeprowadzania zabiegów ratowniczych czy też stosowania środków zaradczych. Podstawą tych zabiegów jest właściwa diagnoza, a przede wszystkim zidentyfikowanie szkodnika.

Dla określenia gatunku roślinożercy nie zawsze nieodzowne jest znalezienie samego owada i rozpoznanie go na podstawie cech morfologicznych. Wiele roślinożerców pozostawia na roślinie charakterystyczny ślad swej działalności. Obrazy żerowania licznych korników, owadów minujących czy też powodujących powstawanie wyrosła są tak typowe, że określenie przynależności gatunkowej możliwe jest bez rozpatrywania cech morfologicznych szkodnika. W wielu jednak przypadkach owady pozostawiają bardzo podobny ślad żeru i wtedy, poza obrazem żerowania, konieczne jest poznanie samego sprawcy uszkodzeń.

W atlasie zwrócono uwagę nie tylko na gatunki pospolite i mające większe znaczenie, ale też na niektóre mniej znane lecz pozostawiające na roślinie charakterystyczne ślady uszko-

dzeń. Ujęcie takie wydaje się bardzo pożyteczne, albowiem ułatwia ono osobie korzystającej z atlasu rozpoznanie ważniejszych i częściej spotykanych szkodników, jak również zwraca uwagę na istniejące w przyrodzie bogactwo form.

Wskutek różnych zmian zachodzących w środowisku znaczenie gospodarcze poszczególnych gatunków roślinożerców może ulegać w czasie znacznym wahaniom. Wobec zakłóceń w przyrodzie, wywołanych m. in. rozwojem cywilizacji technicznej, coraz częściej w grupie szkodników o pierwszorzędym znaczeniu gospodarczym pojawiają się nowe gatunki, które dotychczas nie przejawiały tendencji do masowego występowania.

Ażeby ułatwić posługiwanie się atlasem, za podstawę układu autor słusznie przyjął podział według roślin żywicielskich. Uszkodzenia wywoływane przez gatunki polifagiczne zostały wyodrębnione i zgrupowane osobno, w celu uniknięcia powtórzeń przy omawianiu poszczególnych rodzajów roślin. Uszkodzenia wywoływane przez oligofagi zostały zgrupowane na początku tablic odnoszących się do drzew iglastych i liściastych.

Spis treści, przedmowa, wykaz skrótów i znaków, wykaz nazw rodzajowych drzew i krzewów oraz opisy zostały opracowane w języku polskim, rosyj-

skim i niemieckim. Obszerny skorowidz nazw łacińskich owadów i pajęczaków, a także ich najczęściej używanych synonimów, ułatwia znalezienie uszkodzeń i ich sprawców. Na podkreślenie zasługują bardzo dobre fotografie i ilustracje kolorowe, na których przedstawione zostały cechy żerowisk najbardziej charakterystyczne dla danego gatunku. Owadom o szczególnie dużym znaczeniu gospodarczym poświęcił autor wystarczająco dużo miejsca, gatunkom o małym znaczeniu gospodarczym — zazwyczaj tylko jedną fotografię.

W następnym wydaniu atlasu niezbędne będzie usunięcie niektórych mało czytelnych fotografii, ewentualnie zastąpienie ich innymi, połączenie w jedną całość zdjęć dotyczących jednego i tego samego gatunku, a dotychczas rozproszonych w atlasie, podanie wielkości naturalnej owadów i pajęczaków przedstawionych na tablicach barwnych, zamieszczenie dodatkowych objaśnień w przypadku stosowania kilku fotografii żerowisk tego samego sprawcy oraz usunięcie innych drobnych mankamentów, które zresztą nie obniżają w istotnym stopniu wartości pracy.

Atlas opracowany przez prof. dra Z. Schnaidera wypełnia lukę jaka istniała dotychczas w zakresie znajomości szkodników drzew i krzewów,

umożliwia szybkie zidentyfikowanie sprawców uszkodzeń i tym samym spełnia zadanie postawione przez autora.

Atlas drzew i krzewów powinien się znaleźć w posiadaniu wszystkich leśników, sadowników i dendrologów interesujących się szkodnikami, a także uzupełnić księgozbiory bibliotek wyższych uczelni i szkół średnich leśnych, rolniczych i sadowniczych, instytutów naukowo-badawczych oraz bibliotek specjalistycznych. Wprowadzenie objaśnień w 2 językach obcych umożliwi rozprowadzenie atlasu na rynkach zagranicznych, gdzie stanowić będzie dobrą reklamę polskiego dorobku naukowego.

Zbigniew Sierpiński

R. Bitka, M. Kulej, J. Sabor — NASIENNICTWO LEŚNE i SELEKCJA DRZEW LEŚNYCH. Część I. Nasiennictwo. Kraków 1975. Akademia Rolnicza w Krakowie. S. 322.

Publikacja pod takim tytułem została wydana przez Akademię jako skrypt do ćwiczeń i jest przeznaczona dla studentów Wydziału Leśnego. Ze względu na wzrastające znaczenie nasiennictwa w gospodarstwie leśnym powinno się z nią zapoznać jak najwięcej leśników.

Opracowanie obejmuje sześć

podstawowych rozdziałów o różnej objętości, zależnej od wagi poruszanych tematów.

Rozdział 1 na 118 stronach omawia powstanie oraz rozwój owoców i nasion, a więc zagadnienia z zakresu botaniki. Przedstawiają w nim Autorzy kwiaty, zapylenie, rozwój zarodka oraz owoce i owocostany, nie wspominają jednak o szyszkach, które są zmodyfikowanymi kwiatostanami a więc ani owocami ani owocostanami. W powiązanych z tym rozdziałem ćwiczeniach mówią Autorzy również o rozpoznawaniu kwiatów i kwiatostanów drzew i krzewów leśnych, przy czym kwiatostany gatunków iglastych nazywają szyszeczkami męskimi i żeńskimi (s. 29, 30, 33), szyszeczkami kwiatowymi (s. 31, 33), kwiatami męskimi i żeńskimi (s. 30, 32) lub tylko kwiatami (s. 35).

W rozdziale 2 omawiają Autorzy właściwości biochemiczne i fizjologiczne nasion drzew i krzewów leśnych, mianowicie skład chemiczny nasion, ich spoczynek, oddychanie i kiełkowanie. Na 25 stronach tego rozdziału podają wiele szczegółów z literatury krajowej i zagranicznej.

Rozdział 3 (43 s.) poświęcony jest omówieniu zagadnień prognozowania urodzaju i zbioru nasion. W pierwszym podrozdziale, dotyczącym prognozowania urodzaju, budzi wątpli-